

Ginter Dzierżon  
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie  
Wydział Prawa Kanonicznego  
<https://orcid.org/0000-0002-5116-959X>

## Przedmiot klauzuli „wszystko jest już gotowe do zawarcia małżeństwa” (*omnia sunt parata ad nuptias*)

Subject of clause “everything has already been  
prepared for the wedding”  
(*omnia sunt parata ad nuptias*)

### Abstract

The aim of the research in the presented study became to determine the object of the clause “everything has already been prepared for the wedding” occurring in can. 1045 § 1 CIC/17, 1080 § 1 CIC/83 and 797 § 1 CCEO. The author, by examining publications devoted to this issue, has shown that the positions of Latin and Eastern canonists on this question are not the same. The first ones, basing on two answers of the Pontifical Commission for the Authentic Interpretation of the Code of 1 March 1921 and 27 July 1942, maintain that in this case a broad interpretation may be applied; the second ones, referring to the interpretative rule included in can. 1500 and 1512 §§ 2 and 4 of the CCEO, consider that can. 797 § 1 of the CCEO is an exception to the general rule, therefore they are in favour of applying a strict interpretation.

Analysing the descriptive definitions of the commentators of the two legal orders, the author showed that the object of the clause derives, on the one hand, from its nature and, on the other hand, from the parameter set out in can. 1045 § 1 CIC/17, can. 1080 § 1 CIC/83 and can. 797 § 1 CCEO, which are the probable danger of a serious evil. In his view, the significant differences in his understanding are due to different ways of interpretation. In his view, the minimum criterion that determines the object of the clause depends on the manner of interpretation. He argued that according to Latin authors, the minimum

*criterion is the fact that the impediment has reached the authority competent to grant a dispensation, whereas according to Eastern authors, the minimum criterion is the impossibility of postponing the celebration of the marriage without a danger of serious evil.*

*Keywords: clause «everything has already been prepared for the wedding», canonical marriage, substantive matrimonial law, canonistic.*

### **Abstrakt**

Celem badawczym w zaprezentowanym opracowaniu jest określenie przedmiotu klauzuli „wszystko jest już gotowe do zawarcia małżeństwa”, występującej w kan. 1045 § 1 CIC/17, 1080 § 1 KPK oraz 797 § 1 KKKW. Autor, badając publikacje poświęcone temu zagadnieniu wykazał, iż stanowiska kanonistów łacińskich oraz wschodnich w tej kwestii nie są jednolite. Pierwsi, opierając się na dwóch odpowiedziach Papieskiej Komisji do Spraw Autentycznej Interpretacji Kodeksu z 1 marca 1921 roku oraz 27 lipca 1942 roku, utrzymują, iż w tym wypadku można stosować interpretację szeroką; drudzy natomiast, nawiązując do zasady interpretacyjnej ujętej w kan. 1500 i 1512 §§ 2 i 4 KKKW, uważają, iż kan. 797 § 1 KKKW jest wyjątkiem od zasady generalnej, dlatego opowiadają się za stosowaniem interpretacji ścisłej.

Analizując opisowe definicje komentatorów obu porządków prawnych, Autor wykazał, iż przedmiot klauzuli wynika z jednej strony z jej natury, z drugiej zaś z parametru określonego w kan. 1045 § 1 CIC/17, kan. 1080 § 1 KPK i kan. 797 § 1 KKKW, jakim jest prawdopodobne niebezpieczeństwo powstania wielkiego zła. Jego zdaniem, istotne różnice w jego rozumieniu wynikają z odmiennych sposobów interpretacji. W jego opinii, od sposobu interpretacji uzależnione jest kryterium minimalne będące wyznacznikiem przedmiotu klauzuli. Dowiódł, iż według kanonistów łacińskich jest nim uzyskanie wiedzy o istnieniu przeszkody przez władzę kompetentną do udzielenia dyspensy; według kanonistów wschodnich natomiast jest nim niemożliwość odłożenia zawarcia małżeństwa bez niebezpieczeństwa powstania poważnego zła.

*Słowa kluczowe: klauzula „wszystko jest już gotowe do zawarcia małżeństwa”,  
małżeństwo kanoniczne, materialne prawo małżeńskie, kanonistyka.*

We wszystkich jak dotąd promulgowanych Kodeksach prawa kanonicznego w obszarze materialnego prawa małżeńskiego prawodawca kościelny uwzględnił sytuację nadzwyczajną, zwaną w literaturze przedmiotu wypadkiem naglącym (*casus perplexus*), który wyartykułował znamiennym zwrotem wyrażonym w formie klauzuli „gdy wszystko jest już gotowe do zawarcia małżeństwa” (*omnia sunt*

*parata ad nuptias*) (kan. 1045 § 1 CIC/17, kan. 1080 § 1 KPK, kan. 797 § 1 KKKW). Problem jej znaczenia oraz związanych z nim warunków sporadycznie podejmowany jest w publikacjach kanonistycznych; najczęściej marginalnie czynią to komentatorzy przytoczonych kanonów. Dlatego też celem badawczym w tym artykule stanie się namysł nad normatywnym zwrotem „gdy wszystko jest już gotowe do zawarcia małżeństwa”. Realizacja tego celu jest możliwa, jeśli prześle- dzi się opinie komentatorów nie tylko obecnie obowiązujących kodyfikacji, ale również pierwszego Kodeksu, jakim był Kodeks pio-benedyktyński.

## 1. Kodeks prawa kanonicznego z 1917 roku (kan. 1045 § 1 CIC/17)

W kan. 1045 § 1 CIC/17 postanowiono: „Ordynariusze miejsca, mając na uwadze klauzule zawarte w kan. 1043, mogą udzielić dyspensy w odniesieniu do wszystkich przeszkód, o których mowa jest w kan. 1043, jeśli przeszkoda wyszła na jaw, gdy wszystko już jest przygotowane do zawarcia małżeństwa (*cum iam omnia parata sunt ad nuptias*), a równocześnie zawarcia małżeństwa nie można odłożyć aż do uzyskania dyspensy od Stolicy Apostolskiej, bez prawdopodobnego niebezpieczeństwa powstania wielkiego zła (...)”.

Zwrot „*cum iam omnia parata sunt ad nuptias*” nastroczał pewne trudności interpretacyjne komentatorom Kodeksu pio-benedyktyńskiego. W pierwszej kolejności dotyczyły one bezwarunkowości spełnienia normatywnych wymogów weryfikujących tę klauzulę. Felix M. Cappello w komentarzu do kan. 1045 § 1 CIC/17 wyróżnił w ówczesnej doktrynie dwa kierunki interpretacyjne: pierwszy, w którym utrzymywano, iż w tej hipotezie nie chodziło o warunek we właściwym tego słowa znaczeniu, ale o okoliczności faktyczne w sensie specyficznych uwarunkowań, w których weryfikowałyby dwa faktory – ciężki przypadek (*casus gravis*) oraz przynaglająca konieczność (*urgente necessitas*); drugi, w którym twierdzono, iż warunku tego nie należało postrzegać w kategoriach warunku bezwzględnie wymaganego (*conditio sine qua non*), ale zapis paragrafu należało interpretować, stosując interpretację szeroką. W tym kontekście włoski kanonista przytoczył pogląd Alöisa De Smeta skłaniającego się ku tezie, iż w takiej sytuacji wystarczyłoby, że została już ustalona data zawarcia małżeństwa, wysłano już zaproszenia albo ogłoszono zapowiedzi (Cappello, 1939, p. 285).

Opisana sytuacja niepewności interpretacyjnej skutkowałą tym, że wkrótce po wejściu w życie pierwszego Kodeksu prawa kanonicznego Papieska Komisja do Spraw Autentycznej Interpretacji Kodeksu 1 marca 1921 roku odpowiedziała negatywnie na pierwszą część oraz afirmatywnie na drugą część pytania, czyli o to, czy według kan. 1045 § 1 klauzulę „*detegatur cum iam omnia sunt parata ad*

nuptias” należy rozumieć ściśle w tym sensie, że przeszkoda najpierw zupełnie była nieznaną i dopiero od pewnej chwili wyszła na jaw, czy raczej w sensie, że ordynariusz miejsca lub proboszcz byli jej świadomi (Pontificia Commissio ad Codicis Canones Authentice Interpretandos, 1921, p. 178). Z odpowiedzi tej można wnosić, że po pierwsze: rzymski organ opowiedział się za stosowaniem interpretacji szerokiej; po drugie: za wystarczające uznał wystąpienie świadomości u proboszcza lub ordynariusza miejsca co do istnienia przeszkody zrywającej (przeszkód), o której (których) traktował kan. 1043 CIC/17.

27 lipca 1942 roku Papieska Komisja udzieliła kolejnej pozytywnej odpowiedzi na pytanie, czy ordynariusz miejsca mógłby dyspensować od przeszkód małżeńskich na mocy kan. 81, gdy jeszcze wszystko nie zostało przygotowane do zawarcia małżeństwa. (Pontificia Commissio ad Codicis Canones Authentice Interpretandos, 1942, p. 241). Nie ulega wątpliwości, że odpowiedzi te w istotny sposób wpłynęły na interpretację kan. 1045 § 1 CIC/17.

Rozpoczynając prezentację stanowiska ówczesnej kanonistyki, należy zauważyć, iż autorzy z różnych perspektyw podchodzili do kwestii rozumienia normalnego zapisu „wszystko jest już przygotowane do zawarcia małżeństwa”. I tak, w niektórych pozycjach komentatorzy opisowo rozważyli ten problem. Z takim podejściem spotykamy się m.in. w podręczniku autorstwa Franciszka Bączkowicza, Józefa Barona oraz Władysława Stawinogi, w którym czytamy: „Słowa: «omnia parata ad nuptias» oznaczają nie jedną czy drugą czynność, poprzedzającą zawarcie małżeństwa (jak ustalenie daty ślubu, rozesłanie zaproszeń, wygłoszenie zapowiedzi czy spowiedź przedślubną), lecz ogół czynności związanych ogólnie ze ślubem” (Bączkowicz, Baron, Stawinoga, 1958, p. 188). W innych publikacjach podjęto próbę określenia przedmiotu klauzuli. Wyjaśniając tę kwestię, Ignacy Grabowski stwierdził: „Dyspens tych udzielić można również wtedy, kiedy bezpośrednio przed ślubem wyszła na jaw przeszkoda, a ślubu nie można odłożyć aż do chwili, gdy Stolica Apost. sprawę załatwi (...)” (Grabowski, 1927<sup>2</sup>, p. 422). Bardziej dogłębnie ukazał ten problem Stefan Biskupski, zauważając: „Okoliczności, które składają się na wypadek konieczny, są dwie. Pierwsza to sytuacja, w której odkrywa się przeszkodę w chwili, gdy już wszystko jest przygotowane do zawarcia małżeństwa, a więc oznaczony dzień, sproszeni goście, przygotowana uczta. Obojętną jest tu rzeczą, że przeszkoda znana była innym osobom, że wiedzieli o niej narzeczeni, świadomie ją przemilczając. Wystarczy fakt, że ordynariusz dowiedział się o niej w ostatniej chwili, gdy wszystko było już przygotowane do ślubu. Druga zaś zachodzi wtedy, gdy niemożliwe jest odłożenie ślubu bez narażenia na wielkie zło. Gdyby trzeba było odłożyć ślub do czasu uzyskania dyspensy od Stolicy Apostolskiej, na co w normalnych warunkach trzeba czekać co najmniej dwa tygodnie, i z tego tytułu strony mogłyby być na-

rażone na wielkie straty materialne, może powstać nienawiść do Kościoła, zgorzienie i ośmieszenie narzeczonych, prawdopodobieństwo konkubinatu i podpisanie kontraktu wyłącznie cywilnego” (Biskupski, 1956, p. 119).

W komentarzach niektórych autorów występuje wyraźne nawiązanie do wspomnianych decyzji Papieskiej Komisji z 1921 oraz 1942 roku. Stali oni na stanowisku, że kan. 45 § 1 CIC/17 należało interpretować szeroko. Za wystarczający uznawali fakt, iż wiadomość o przeszkodzie dotarła do świadomości ordynariusza miejsca lub proboszcza czy też innego autorytetu; ich zdaniem nie było konieczne, że wiedzieli o niej sami nupturienti. Uważali, iż w tym wypadku nie miało znaczenia, że oni zataili ten fakt w dobrej lub złej wierze (Cappello 1939, p. 234, Vermeersch, Creusen 1940, p. 216, Bączkowicz, Baron, Stawinoga, 1958, p. 188).

Inny wątek, na którym skupiali uwagę komentatorzy, to odniesienie do normatywnego warunku, jakim było niebezpieczeństwo powstania wielkiego zła. Byli oni zgodni co do tego, iż zło, o które chodziło w kan. 45 § 1 CIC/17, mogło mieć charakter czasowy bądź duchowy (Gasparri 1932, p. 235). Tłumacząc tę kwestię, przykładowo wskazywali na: skandal, infamię, szkodę materialną, poważne spory czy też kłótnie (Gasparri 1932, p. 235). Podkreślali, iż do weryfikacji warunku określonego w regulacji nie było konieczne uzyskanie pewności, ale wystarczyło prawdopodobieństwo, według moralnej oceny (Gasparri 1932, p. 235, Vermeersch, Creusen 1940, p. 216). Utrzymywali, iż w tym wypadku jest bez znaczenia, czy zło zagraża samym nupturientom czy też innym osobom (Bączkowicz, Baron, Stawinoga, 1958, p. 189). Wreszcie przez niemożliwość odłożenia zawarcia małżeństwa aż do uzyskania dyspensy od Stolicy Apostolskiej rozumiano drogę zwyczajną, a więc listowną. Za nadzwyczajną drogę uznawano kontakt osobisty, telefoniczny bądź telegraficzny (Vermeersch, Creusen 1940, p. 217).

Z syntetycznym ujęciem ówczesnej doktryny spotykamy się u Cappello. Włoski kanonista twierdził, iż treść regulacji: po pierwsze, nie suponowała warunku *sine qua non*; po drugie, hipoteza określona w kanonie weryfikowała się w sytuacji przypadku ciężkiego i przynaglającego (*casus gravis et urgentis*), poza niebezpieczeństwem śmierci; po trzecie, w interpretacji kanonu należało wziąć pod uwagę myśl prawodawcy (*mens legislatoris*), którą dedukcyjnie należało wywieść z tekstu i kontekstu. Tym zamierzeniem ustawodawcy, jego zdaniem, było uspokojenie sumień wiernych, a także uniknięcie skandalu, infamii czy ciężkiej szkody. Cappello, opowiadając się za interpretacją szeroką, zwrócił też uwagę, iż taka opcja interpretacyjna występowała już u kanonistów i moralistów przedkodeksowych (Alfons de Liguori, Schmalzgrueber, Sánchez, Gonzalez, Gasparri). Należy przy tym zauważyć, iż Cappello dystansując się od pojmowania waloru tej klauzuli w kategoriach warunku *sine qua non*, optował za postrzeganiem jej

w kategoriach specyficznych okoliczności faktycznych, w których weryfikuje się wspomniany już *casus gravis et urgentis*, poza niebezpieczeństwem śmierci (Cappello 1939, pp. 288–290).

## 2. Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku (kan. 1080 § 1 KPK)

W Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku interesująca nas klauzula znalazła się w kan. 1080 § 1 KPK o następującym brzmieniu: „Ilekcio przeszkoda zostaje wykryta, gdy wszystko jest już gotowe do ślubu (*cum iam omnia parata sunt ad nuptias*) i małżeństwa nie da się odłożyć, bez prawdopodobnego niebezpieczeństwa wielkiego zła, do czasu uzyskania dyspensy od kompetentnego przełożonego (...)”.

Substancjalnie regulacja ta nie różni od kan. 1045 § 1 CIC/17, poza jedną modyfikacją: w kanonie tym nie znalazło się odniesienie do Stolicy Apostolskiej, ale do przełożonego kompetentnego do udzielenia dyspensy, to jest ordynariusza miejsca (kan. 134 § 2 KPK). Głównym powodem wprowadzonej zmiany była ewolucja podejścia prawodawcy kościelnego do koncepcji władzy dyspensowania (kan. 85–93 KPK). W obowiązującej kodyfikacji bowiem, pod wpływem doktryny Soboru Watykańskiego II, system koncesyjny zastąpiono systemem rezerwacji (Dzierżon 2020, pp. 95–96). W literaturze przedmiotu do wskazanego parametru nie przystaje definicja wypadku naglącego wypracowana przez Klausa Lüdicke’go, gdzie nie wskazuje się na odniesienie do kompetentnego przełożonego, ale do Stolicy Apostolskiej, o którym była mowa w kan. 45 § 1 CIC/17 (Lüdicke 1985, ad 1080, n. 2). Najprawdopodobniej niemiecki kanonista skopiował ją z jakiejś starszej pozycji.

W opracowaniu tym kwestia owa nie jest jednak najistotniejsza; istotne natomiast jest rozumienie normatywnego obwarowania we współczesnej doktrynie. Analizując komentarze do kan. 1080 § 1 KPK w tej kwestii na początku należy spostrzec, iż kanoniści, podobnie jak ich poprzednicy, nie poświęcili wiele uwagi tej problematyce. W kilku publikacjach spotykamy opisowe podejście do tego zagadnienia. I tak, Marian Żurowski napisał: „A zatem chodzi tutaj o sytuację, w której by się narzeczeni i ich rodzina znaleźli, gdyby należało termin ślubu odłożyć i skierować staranie o dyspensę na normalną drogę” (Żurowski 1984, p. 140). Z kolei Wojciech Góralski stwierdził: „Przez wypadek tzw. naglący rozumiemy sytuację, w której przeszkoda małżeńska zostaje wykryta, gdy wszystko jest już przygotowane do ślubu („omnia sunt parata ad nuptias”) i małżeństwa nie da się odłożyć – bez prawdopodobnego niebezpieczeństwa wielkiego zła – do czasu uzyskania dyspensy od kompetentnego przełożonego” (Góralski 2016, p. 57). Podobną

opinię wyraził Friderico Aznar Gil (Aznar Gil 2001, pp. 310–311). Inna grupa autorów wyraźnie wyeksponowała dwa warunki zaistnienia takiej sytuacji. Pierwszy to ujawnienie przeszkody w momencie, gdy wszystko zostało przygotowane do zawarcia małżeństwa, drugi zaś to okoliczności uniemożliwiające odłożenie zawarcia małżeństwa bez poważnej szkody (Chiappetta 1990, pp. 108–109, Sebott 2005<sup>3</sup>, pp. 75–76, Althaus, Prader, Reinhard 2013, p. 99).

## 2.1. Ujawnienie przeszkody

Jak nadmieniono, pierwszym warunkiem wskazywanym we współczesnej doktrynie jest wykrycie przeszkody, gdy wszystko już zostało przygotowane do zawarcia małżeństwa. W pozycji „Der kirchliche Ehe recht in der seelsorgischer Praxis” podkreślono, iż w tym wypadku idzie nie tylko o wykrycie przeszkody, ale także o nieudzielenie dyspensy (Althaus, Prader, Reinhard 2013, p. 99). Paolo Andreini, odnosząc się do normatywnego zwrotu „wszystko jest już przygotowane”, stwierdził, że chodzi o sytuację, w której data zawarcia małżeństwa została ustalona, a zawarcia małżeństwa nie da się odłożyć (Andreini 1998, p. 51). Inni kanoniści wyeksponowali fakt wypełnienia formalności kanonicznych związanych z celebracją małżeństwa (Bernárdez Cantón 2006, p. 60), wskazując, na realizację wymogów określonych w kan. 1067 KPK oraz w stosownych przepisach Konferencji Episkopatu (Na terenie Polski obowiązuje dokument: *Dekret ogólny Konferencji Episkopatu Polski o przeprowadzaniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego z 26 listopada 2019*) (Bersini 1994<sup>4</sup>, p. 57, Fornés 2008<sup>5</sup>, p. 62). W tym kontekście celnie zauważył Juan Fornés, iż w porównaniu z pierwszym Kodeksem prawa kanonicznego, obecnie kwestię środków przygotowania do zawarcia małżeństwa skodyfikowano w jednym kanonie (kan. 1067 KPK); w Kodeksie pio-benedyktyńskim natomiast uregulowano ją bardziej drobiazgowo (kan. 1019–1034) (Fornés 2021, p. 406).

## 2.2. Niebezpieczeństwo powstania wielkiego zła

Groźące zło może być materialne lub moralne; może grozić nupturientom bądź osobom trzecim (Lüdicke 1985, ad 1080, n. 3). W publikacjach jako przykłady wielkiego zła, które mogłoby powstać zgodnie z kryteriami kan. 1080 § 1 KPK, podaje się: infamię, skandal, niebezpieczeństwo konkubinatu bądź nałożenia kary, a także szkody materialne (Bersini 1994<sup>4</sup>, p. 59). W doktrynie podkreśla się, iż hipotezy ujętej w tej regulacji nie należy interpretować z całym rygoryzmem, w sposób ścisły. Nawiązując do odpowiedzi Papieskiej Komisji z 1921 r., wskazuje się, iż wystarczy, że o istnieniu przeszkody dowiedzie-

li się ordynariusz miejsca czy proboszcz (Bersini 1994<sup>4</sup>, p. 57, Aznar Gil 2001, p. 311). Hipotezy tej nie należy interpretować w kategoriach warunku *sine qua non*, ale postrzegać ją jako okoliczność, która spełnia wymogi poważnej oraz przynaglającej konieczności (Aznar Gil 2001, p. 311). Jak zauważył Luigi Sabbarese ta opcja interpretacyjna znajduje umocowanie we wspomnianej odpowiedzi papieskiego organu z 1942 roku, w której ujęto zastrzeżenie: „etsi nondum omnia parata sint ad nuptias” (Sabbarese 2016, p. 201). W komentarzach utrzymuje się, iż wystarczy, że niebezpieczeństwo powstania wielkiego zła będzie prawdopodobne (De Paolis 1993, p. 423). Żurowski wyraził pogląd, iż wymogi określone w regulacji spełniłaby sytuacja, w której nupturieneci zatailiby istnienie przeszkody, nawet w złej wierze. Z analiz przeprowadzonych wyżej wynika, iż teza kanonisty nie była nowatorska, gdyż na takim stanowisku stali już komentatorzy kan. 1045 § 1 CIC/17. Za kuriozalną natomiast trzeba uznać argumentację Żurowskiego, który powołał się na rzekomą odpowiedź Papieskiej Komisji z 12 listopada 1922 roku, mimo że nie odniesiono się w niej do interpretacji tej kwestii; *de facto* takiej odpowiedzi w tej materii nie udzielono. Owszem, w tym dniu organ udzielił odpowiedzi, ale na inne pytanie dotyczące możliwości odniesienia się do Stolicy Apostolskiej (Pontificia Commissio ad Codicis Canones Authentice Interpretandos, *Responsa-12.11.1922*, AAS 14(1922), pp. 662–663) (Żurowski 1984, p. 140). Należy przypuszczać, iż w tym wypadku mamy do czynienia z pomyłką.

### 3. Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich (kan. 797 § 1 KKKW)

Kan. 797 § 1 KKKW ma podobną treść do kan. kan. 1080 § 1 KPK: „Jeśli przeszkoda zostaje wykryta, gdy wszystko zostało przygotowane do zawarcia małżeństwa (*dum iam omnia parata sunt ad matrimonium celebrandum*) i małżeństwa nie da się odłożyć bez prawdopodobieństwa wielkiego zła do czasu uzyskania dyspensy od kompetentnej władzy (...)”.

W pozycjach prawa wschodniego nie wszyscy komentatorzy odnieśli się do problemu będącego obiektem zainteresowania w tym artykule (Geffael 2019, p. 1433). W niektórych publikacjach, podobnie jak w porządku łacińskim, opisowo ujęto tę kwestię. Z takim podejściem spotykamy się w komentarzach Josepha Pradera oraz Dimitriosa Salachasa. Pierwszy stwierdził ogólnie, że taka sytuacja wystąpiłaby wtedy, gdy wszystko zostało przygotowane do zawarcia małżeństwa i ujawniono istnienie przeszkody, a jednocześnie zaistniało niebezpieczeństwo pojawienia się poważnego zła materialnego lub duchowego (Prader 2003<sup>2</sup>, p. 102). Z kolei według Salachasa, w praktyce taki kazus mógłby

zaistnieć wówczas, kiedy ujawnienie przeszkody zrywającej nastąpiło w momencie, gdy nupturienti byli już w zupełności przygotowani do zawarcia małżeństwa, a zarazem pojawiło się prawdopodobieństwo sprokurowania poważnych szkód materialnych bądź duchowych (Salachas 1994, p. 92). W komentarzu autorstwa Josepha Pradera i Gorgesa-Henri Ruysseña, podobnie jak w komentarzach łacińskich, oprócz tego wskazano jeszcze na konieczność wypełnienia wymaganych prawem formalności związanych z przygotowaniem do zawarcia małżeństwa (Prader, Ruysseñ Rome 2020<sup>2</sup>, p. 651). W przebadanych pozycjach dogłębnie poddał analizie tę kwestię Hanna Alwan. Głównym przedmiotem jego zainteresowania stał się problem warunku *sine qua non* w odniesieniu do wymogów określonych w kan. 797 § 1 KKKW. Wyraził on pogląd, iż paragraf ten trzeba interpretować ściśle. W swej argumentacji powołał się na zasady określone w kan. 1500 i 1512 §§ 2 i 4, wskazując, iż treść kan. 797 § 1 KKKW jest wyjątkiem od zasady generalnej (Alwan 1994, p. 153). W jego opinii, istotny w wypełnieniu kryteriów *casus perplexus* jest nie tylko z jednej strony fakt przygotowania do zawarcia małżeństwa, z drugiej zaś istnienie przeszkody, ale przede wszystkim niemożliwość odłożenia zawarcia małżeństwa bez niebezpieczeństwa poważnego zła, które należy uznać za przyczynę sprawczą okoliczności wypadku naglącego (Alwan 1994, p. 153).

#### 4. Zakończenie

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż w porządku łacińskim doktryna co do rozumienia klauzuli „wszystko jest już gotowe do zawarcia małżeństwa” została ukształtowana przez kanonistów doby Kodeksu pio-benedyktyńskiego. Istotny wpływ na sposób interpretacji wywarły dwie odpowiedzi Papieskiej Komisji do Spraw Autentycznej Interpretacji Kodeksu: z 1 marca 1921 roku oraz 27 lipca 1942 roku. Oceniając dorobek komentatorów kan. 1080 § 1 KPK, należy stwierdzić, iż w swych wywodach nie wyszli oni poza dokonania komentatorów kan. 1045 § 1 CIC/17. W niektórych pozycjach występuje wyraźne odniesienie do syntezy doktrynalnej zaprezentowanej przez Felixa M. Cappello (Żurowski 1984, p. 140, L. Sabbarese 2016, p. 201). Ciekawą rzeczą jest fakt, iż linie interpretacyjne w porządku łacińskim oraz wschodnim są odmienne. W pierwszym przypadku kluczowym determinantem okazała się odpowiedź papieskiego organu z 1 marca 1921 roku, decydująca o tym, że kanoniści w interpretacji kan. 1045 § CIC/17 oraz kan. 1080 § 1 KPK stosowali i nadal stosują interpretację szeroką. Inaczej ma się rzecz w prawie wschodnim, gdzie Hanna Alwan optuje za interpretacją ścisłą. Kanonista ten w wykładni kan. 797 § 1 KKKW nie odwołał się na

zasadzie analogii do odpowiedzi Papieskiej Komisji z 1921 roku, ale do zasad ujętych w kan. 1500 i 1512 §§ 2 i 4 KKKW, gdzie wymieniono taksatywnie hipotezy, w których należy zastosować ten sposób interpretacji. Alwan stoi na stanowisku, iż klauzula zawarta w kan. 797 § 1 KKKW jest wyjątkiem od reguły generalnej. Taką linię interpretacyjną należy uznać za zasadną. Libański kanonista nie był bowiem zobligowany do oparcia wykładni na odpowiedzi z 1 marca 1921 roku, gdyż ta dotyczyła Kodeksu prawa kanonicznego z 1917 roku odnoszącego się do porządku łacińskiego, a nie wschodniego (kan. 1 CIC/17). Dlatego też posiłkował się zasadą interpretacyjną, która także funkcjonuje w prawie łacińskim (kan. 18 KPK) (Dzierżon, 2021, pp. 295–307), jaką jest wyjątek od zasady generalnej (kan. 1500 i 1512 §§ 2 i 4 KKKW).

Odmiennie linie interpretacyjne generują zasadnicze pytanie: o przedmiot klauzuli „wszystko jest już gotowe do zawarcia małżeństwa” w obszarach legislacji łacińskiej oraz wschodniej. Opisana sytuacja doktrynalna zdaje się sugerować, iż powinny być one inne. Na pierwszy rzut oka można dojść do przekonania, że tak jednak nie jest, jeśli weźmie się pod uwagę definicje deskryptywne kanonistów wschodnich i zachodnich. Dedukcyjnie wynikają one z jednej strony z natury klauzuli, z drugiej zaś strony z parametru określonego w kan. 1045 § 1 CIC/17, kan. 1080 § 1 KPK i kan. 797 § 1 KKKW, jakim jest prawdopodobne niebezpieczeństwo powstania wielkiego zła. Taką różnicę jednak da się zaobserwować, gdy się uwzględni odmienną formę interpretacji stosowaną przez komentatorów obu porządków prawnych; sposób interpretacji wyznacza bowiem kryteria minimalne co do przedmiotu klauzuli. W opracowaniu tym wykazano, iż w porządku łacińskim decydujący wpływ na stosowanie interpretacji szerokiej przez kanonistów łacińskich miała wspomniana wyżej odpowiedź Papieskiej Komisji do Spraw Autentycznej Interpretacji Kodeksu 1 marca 1921 roku. Stąd też, zdaniem uczonych, tym kryterium minimalnym spełniającym wymogi określone w normie jest dotarcie wiadomości o istnieniu przeszkody do władzy kompetentnej do udzielenia dyspensy. Inaczej wygląda to w doktrynie wschodniej, gdzie punkt ciężkości stanowi kwestia niemożliwości odłożenia zawarcia małżeństwa bez niebezpieczeństwa powstania poważnego zła.

Wydaje się, iż kwestia kluczowa w interpretacji interesującej nas klauzuli ogniskuje się wokół rozumienia znaczenia słowa „wszystko”. Według „Słownika języka polskiego PWN” oznacza ono ogół spraw (*Słownik języka polskiego PWN* 2014<sup>3</sup>, p. 1176). Na takim znaczeniu oparta jest interpretacja szeroka; w interpretacji ścisłej natomiast zakres desygnatu tego pojęcia zostaje zawężony do niezbędnego minimum.

Data wpłynięcia: 2023-01-06;

Data uzyskania pozytywnych recenzji: 2023-06-19;

Data przesłania do druku: 2024-01-15.

## References

- Althaus, R. and Prader, J., Reinhard H.J.F. (2013) *Der kirchliche Ehe recht in der seelsorgischer Praxis*, Essen 2013<sup>5</sup>: Ludgerus Verlag.
- Alwan, H. (1994) *Gli impedimenti*, In *Il matrimonio nel Codice dei canoni delle Chiese Orientali*, Città del Vaticano 1994: Libreria Editrice Vaticana, pp. 127–185.
- Andreini, P. (1998), *De matrimonio*, Bologna: Editrice Compositori.
- Aznar Gil, F.R. (2001), *Derecho Matrimonial Canónico*, t. 1, Salamanca: Publicationes Universidad Pontificia de Salamanca.
- Bączkiewicz, F. and Baron, J. Stawinoga, W. (1958) *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 2, Opole: Wydawnictwo św. Krzyża.
- Bernárdez, Cantón A. (2006) *Compendio de derecho matrimonial canónico*, Madrid: Tecnos.
- Bersini, F. (1994<sup>4</sup>) *Il diritto canonico matrimoniale. Commento giuridico-teologico-pastorale*, Torino (ELLE DI CI).
- Biskupski, S. (1956) *Prawo małżeńskie Kościoła Rzymsko-Katolickiego*, Warszawa: PAX.
- Cappello, F.M. (1939) *Tractatus canonico-moralis de sacramentis*, cz.1, t.3, Romae: Officina Libreria MARIETTI.
- Chiappetta, L. (1990) *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica e concordatoria*, Roma 1990: Edizioni Dehoniane.
- Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus-18.10.1990* (1990), In AAS 82, pp. 1045–1363.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus-25.01.1983* (1983), In AAS 75, pars II, pp. 1–317.
- Codex Iuris Canonici Pii X Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritatem promulgatus-25.01.1917* (1917), In AAS 9, pars II, pp. 1–593.
- Dekret ogólny Konferencji Episkopatu Polski o przeprowadzaniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego - 26.11.2019*, [http://pliki.diecezja.lublin.pl/prawo-KEP/Dekret\\_o\\_rozmowach-Kompedium.pdf](http://pliki.diecezja.lublin.pl/prawo-KEP/Dekret_o_rozmowach-Kompedium.pdf) (access: 25.01.2022).
- De Paolis, V. (1993) *Dispensa dagli impedimenta matrimoniali*, In *Nuovo Dizionario di Diritto Canonico*, (ed.) C. Corral Salvador and V. De Paolis, G. Ghirlanda, Cinisello Balsamo, Edizioni San Paolo, pp. 421–424.
- Dzierżon, G. (2020) *Dyspensa w kanonicznym porządku prawnym. Studium prawnohistoryczne*, Warszawa 2020: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

- Dzierżon, G. (2021) 'Interpretacja ustawy zgodnie z kan. 18 KPK', in *Studia Redemptorystowskie* 19, pp. 295–307.
- Fornés, J. (2008<sup>5</sup>) *Derecho matrimonial canónico*, Madrid: Tecnos.
- Fornés, J. (2012) *Dispensa de impedimentom e de forma*, In *Diccionario general de Derecho canónico*, (ed.) J. Otaduy and A. Viana, J. Sedano, t. 3, Pamplona: Aranzadi, pp.403–408.
- Gasparri, P. (1932) *Tractatus canonicus de matrimonio*, t. 1, Romae: Typis Polyglottis Vaticanis.
- Geffaël, P. (2019) *Commentary to the can. 797 CCEO*, In *A Practical Commentary to the Code of Canons of the Eastern Churches*, (ed.) J. D. Paris and J. Abbass, t.1, Montréal: Librairie Wilson@Lafleur inc., p. 1433.
- Góralski, W. (2016), *Przeszkody małżeńskie w ogólności*, In *Przeszkody małżeńskie w prawie kanonicznym*, (ed.) W. Góralski, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, pp. 37–66.
- Grabowski, I. (1927<sup>2</sup>) *Prawo kanoniczne według nowego Kodeksu*, Lwów: „Biblioteka Religijna” im. Arcyb. Bilczewskiego.
- Lüdicke, K. (1985) *Heiligungsamt: Ehe*, In: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, (ed.) K. Lüdicke. t. 4, Essen 1985: Ludgerus Verlag, ad. 1080.
- Pontificia Commissio ad Codicis Canones Authentice Interpretandos, *Responsa-1.03.1921* (1921), In AAS 13, p. 178.
- Pontificia Commissio ad Codicis Canones Authentice Interpretandos, *Responsa-12.11.1922* (1922), AAS 14, pp. 662–663.
- Pontificia Commissio ad Codicis Canones Authentice Interpretandos, *Responsa-27.07.1942* (1942), In AAS 34, p. 241.
- Prader, J. (2003<sup>2</sup>) *Il matrimonio in Oriente e in Occidente*, Romae: Pontificio Istituto Orientale.
- Prader J. and Ruysen G. (2020<sup>2</sup>) *Marriage (cc. 776–866)*, In *A Guide to the Eastern Code. A Commentary on the Code of Canons of the Eastern Churches*, (ed.) G. Ruysen, Rome: Edizioni Orientalia Christiana, pp. 639–718.
- Sabbarese, L. (2016) *Il matrimonio canonico nell'ordine della natura e della grazia. Commento al Codice di Diritto Canonico Libro IV, parte I, Titolo VII*, Roma: Urbaniana University Press.
- Salachas, D. (1994) *Il sacramento del matrimonio nel Nuovo Diritto Caninico delle Chiese orientali*, Bologna: EDB.
- Sebott, R. (2005<sup>3</sup>), *Das neue kirchliche Eherecht*, Frankfurt am Main. Knecht.
- Vermeersch, A. and Creusen J. (1940) *Epitome iuris canonici cum commentaris ad scholar et ad usum privatum*, vol. 2, Mechelinae-Romae: Summi Pontificis, SS. Congregationum Rituum et de Propaganda Fidei necnon Machl. Typogaphus. Brugis: Beyart; Bruxellkis: L'Édition Universelle.
- Wszystko (2014<sup>3</sup>) In *Słownik języka polskiego PWN*, oprac. E. Sobol, Warszawa: PWN, p. 1176.
- Żurowski, M. (1984) *Kanoniczne prawo małżeńskie Kościoła katolickiego*, Katowice: Wydawnictwo św. Jacka.